

Monumentnummer: 1501

Status: Gemeentelijk monument

Inschrijving register: 30 augustus 2022

Kadaster deel/nr: 104

Woonplaats		Gemeente		Provincie
Slootdorp		Hollands Kroon		Noord-Holland
Straat	Nr.	Toev.	Postcode	Woonplaats
Langeweg	3		1774 AJ	Slootdorp
Kadastrale gemeente		Sectie	Grondperceel	
WRG03		G	104	

Omschrijving gemeentelijk monument

Inleiding

Kerkgebouw, bekend als de Langewegkerk, gebouwd in 1939 en ontworpen door E.J. Rotshuizen.

Het gebouw bestaat uit een vergaderlokaal, kerkzaal en consistorie (voorheen kerkraadkamer). Op de huidige plek van de kerk stond van 1932 tot 1939 een 'gereformeerd recreatiegebouw' ontworpen door W.J. Dirkmaat. Een gedenksteen in de vestibule van de huidige kerk herinnert nog aan dit gebouw, dat al gauw te klein bleek.

De kerk is gesitueerd aan de oostelijke rand van Slootdorp (voorheen Sluis I) in het midden van de Wieringermeerpolder. De Wieringermeer maakte onderdeel uit van de Zuiderzeewerken. De Zuiderzeewerken begon met het afdammen van het Amsteldiep in 1924, dat het eiland Wieringen verbond met het vaste land. De inpoldering van de Wieringermeer was het volgende project en bestond uit de aanleg van een dijk van Den Oever naar Medemblik, waarna het werd drooggemalen met behulp van twee stoomgemalen in Medemblik en Den Oever. In 1930 viel de Wieringermeer droog. Slootdorp was het eerste kolonistenkamp. In opzet en vormgeving van de dorpen in de Wieringermeer werd gestreefd naar een eigentijds plattelandsideaal. De landschappelijke invulling van de polder diende vooral de landbouwkundige eisen.

In 1919 werd de Zuiderzeeraad, het adviesorgaan voor de regering, geïnstalleerd. De voorzitter van de raad was de geestelijk vader van de Zuiderzeewerken: Prof. Dr. Cornelis Lely (1854-1929). Lely was zelf een religieus man en behoorde tot de doopsgezinde kerk. Via de Zuiderzeeraad belastte hij een commissie met de arbeidersbelangen: hygiëne, huisvesting en ideële behoeften (godsdiens, ontspanning, etc.). Als maatregelen om morele en intellectuele achteruitgang tegen te gaan, beval de commissie 'ontspanningslokalen' aan. Verschillende Nederlandse kerken vaardigheden geestelijken uit naar het nieuwe werkgebied. De gereformeerden verbonden Hendrikus Colijn (1869-1944) aan hun kerkelijke arbeid in de polder. Colijn was bestuurder van de Zuiderzeeraad en werd erevoorzitter van het 'Algemeen Gereformeerd Zuiderzeecomité'. Colijn zou de eerste steen leggen voor het gereformeerde recreatiegebouw in Slootdorp.

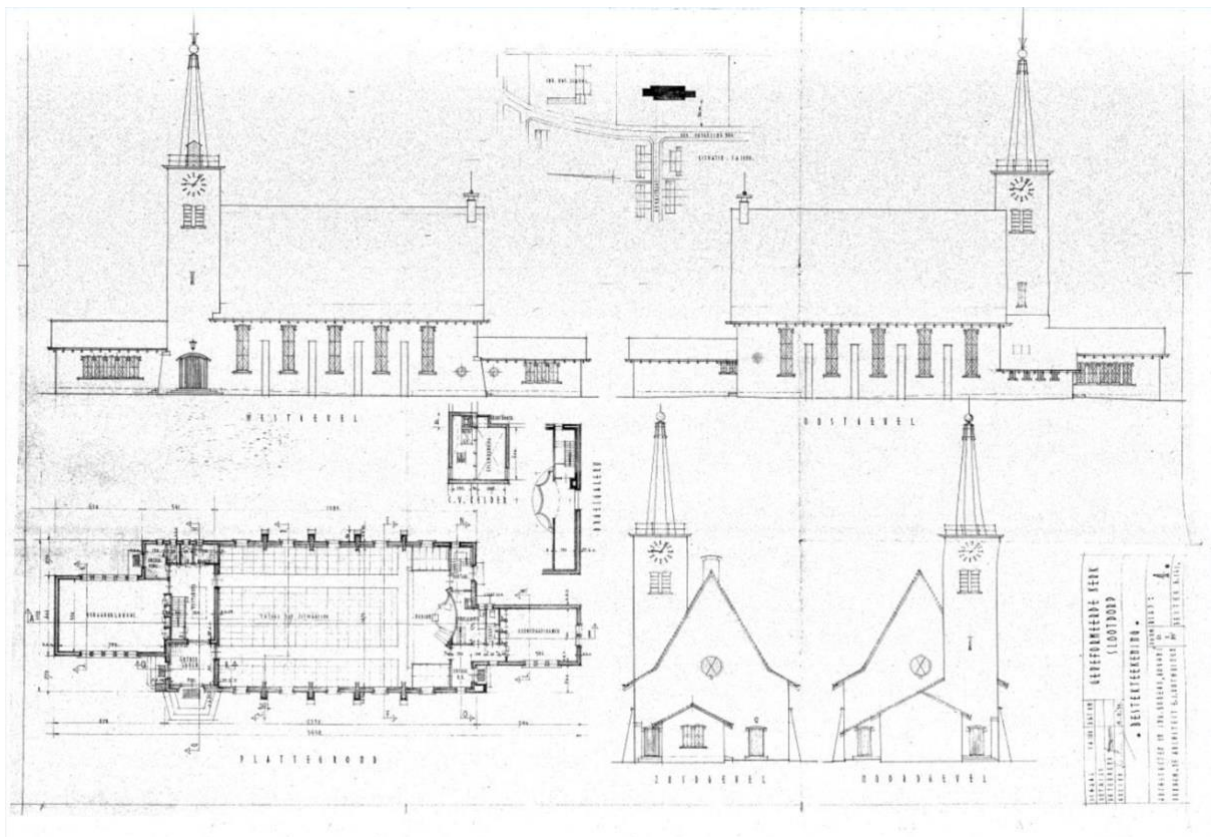
Het gereformeerde recreatiegebouw was niet alleen nodig voor kerkdiensten van de nog weinige gereformeerden die er aanvankelijk woonden, maar ook vooral en in de eerste plaats om te dienen als onderdak voor de polderarbeiders om 'er 's avonds wat gezelligheid te vinden en om er 's zondags het evangelie te kunnen horen'. Al spoedig bleek dat dit gebouw te klein van opzet was en daarom werd het gebouw in 1939 weer gesloopt en vervangen door het huidige kerkgebouw, dat op dezelfde plaats kwam te staan.

Katholieke, hervormde en gereformeerde kolonisten kregen, als afspiegeling van het verzuilde Nederland, in ieder van de dorpen hun eigen kerk en schooltje. De Gereformeerde kerk van Slootdorp is als enige kerkgebouw van drie nog als zodanig in gebruik. De katholieke kerk (de oudste kerk van de Wieringermeer) is gesloopt en de hervormde kerk is sinds 1998 in gebruik als cultureel centrum.

Een jaar na de oplevering brak de Tweede Wereldoorlog uit. Tijdens de bezetting stonden in kerktoren een Duitse soldaten op wacht. Tekeningen op het houtwerk aan de binnenzijde van de torenspits herinneren aan deze periode. Ondertussen kwamen de leiders van het verzet, waaronder Sicco Mansholt en Catrinus Douma, regelmatig bijeen in de consistoriekamer. In 1943 diende de kerk korte tijd als schuilplek voor de neergestorte piloot Peter F. Hall. Hall verschool zich achter de orgelpijpen totdat hij krijgsgevangen werd gemaakt. In 1945 heeft de kerk enige tijd onder water gestaan doordat de Duitse bezetter de dijk rondom Wieringerwerf had doorgestoken. Ruim 7.000 inwoners sloegen op de vlucht en de schade was immens. Na de bevrijding viel de polder in december 1945 voor de tweede keer droog. In 1946 en 1948 werd de kerkzaal hersteld en het vergaderlokaal herbouwd.

In 1968 wordt de kerk uitgebreid met de bouw van een jeugdgebouw identiek aan het vergaderlokaal en tussenlid. Het jeugdgebouw en tussenlid wordt in deze redengevende omschrijving buiten beschouwing gelaten.

In 2002 is de gereformeerde kerk gefuseerd met de hervormde kerk tot protestantse kerk in het kader van een Samen Op Weg traject. Twee jaar later is de kerk opnieuw ingericht waarbij het altaar is verplaatst en de hele vloer vernieuwd en vloerverwarming aangebracht. Ook is de schoorsteen van de kerk verwijderd en een dakkapel toegevoegd.

Bouwtekening uit 1939 met plattegrond van vergaderzaal (links), kerkzaal (midden) en consistorie (rechts)

De Gereformeerde kerk in 1945 tijdens de inundatie door de Duitse bezetter.

Historische foto van de Gereformeerde kerk in Slootdorp. Datum onbekend.

Beschrijving situatie en omgeving van het monument

De kerk is gesitueerd op een T-splitsing aan de Langeweg (vandaar ook de bijnaam 'Langewegkerk') met de Kerkstraat. De Kerkstraat loopt dood op de kerk en vanuit de Kerkstraat loopt een lange zichtlijn naar de kerktoren. De kerk is gesitueerd tussen de Westerterpweg (in het noorden), de Schagerweg N248 (in het oosten), de Dolfijntocht (in het zuiden) en de Langeweg (in het westen).

De rationele inrichting van de Wieringermeerpolder is ontworpen door het bureau van de Delftse hoogleraar bouwkunde M.J. Granpré Molière (1883-1972) en kenmerkt zich door een lineair wegenpatroon. Volgens zijn ontwerp zouden er dertien woonkernen en buurten in de Wieringermeer komen, verbonden door een stelsel van wegen en vaarten. Zo ook Slootdorp, dat ligt op een kruising van water- en verkeerswegen. Van de kernen werden er naast Slootdorp maar drie gerealiseerd: Middenmeer, Wieringerwerf en Kreileroord, dat dateert uit de jaren vijftig.

Het kerkgebouw staat centraal op een ruim kavel. De voorgevel (west) loopt evenwijdig aan de Langeweg. Voor de kerk ligt een grasveld met enkele bomen. Aan de linkerzijde (noord) bevindt zich een parkeerterrein en herdenkingsmonument voor verzetsman, Catrinus Douma (1917-1945) ontworpen door kunstenaar Gerrit Bosma. Tot 2018 stond tevens links de basisschool De Zaaier. Aan de achterzijde (oost) grenst het kavel aan landbouwgrond. Het doorzicht wordt verhinderd door de aanwezigheid van enkele bosschages. Aan de rechterzijde (zuid) bevindt zich de voormalige woning van de dominee. De omliggende bebouwing bestaat uit eenvoudige rijwoningen van twee bouwlagen met een langskap. De kerk onderscheidt zich van de belendende bebouwing door zijn volume, architectuur en ranke torenspits.

Luchtfoto Slootdorp 1990 met basisschool De Zaaier rechtsonder

De kerk in zijn omgeving. Voor de kerk ligt het kerkplein en de toren staat in het verlengde van de Kerkstraat.

Beschrijving van het exterieur

De kerk is gebouwd op een samengestelde rechthoekig bouwvlak en is van het type zaalkerk die bestaat uit één beuk (het schip) met klokkentoren. De vergaderkamer bevindt zich aan de noordzijde en aan de zuidzijde de consistoriekamer (voorheen kerkraadkamer). Links van de vergaderkamer bevindt zich een latere uitbreiding die buiten beschouwing wordt gehouden in deze beschrijving. De hoofdentree bevindt aan de westzijde en is gericht op de Kerkstraat. Het is gebruikelijk bij kerken dat ze met de ingang naar het westen worden gebouwd zodat de priester aan het altaar naar het oosten stond. Dit omdat de Verlosser en de Wijzen uit het oosten komen.

De verschillende volumes worden ieder afgesloten door een zadeldak met breed overstek. Het zadeldak van het kerkgebouw maakt aan de onderzijde een knik. De daken zijn bedekt met donkergekleurde Opnieuw Verbeterde Hollandse dakpannen.

De gevels zijn opgetrokken in schoonmetselwerk in een geel-bruin gesinterde baksteen en gemetselde in klezorenverband met een platte volle voeg. Alle kozijnen zijn van staal tenzij anders vermeldt en worden afgesloten door terracottakleurige lekdorpelstenen.

Voorgevel (west)

De voorgevel valt op te delen in drie onderdelen (van links naar rechts): de vergaderkamer, de kerkzaal en de consistorie. De vergaderkamer ligt iets terug ten opzichte van het hoofdvolume en wordt geleed door drie keer drie getoogde vensters met vierruits roedeverdeling. Boven de vensters is in het metselwerk een hanenkam aangebracht.

De voorgevel van de kerkzaal is in vijf traveeën gedeeld door vier uitgemetselde steunberen. Ieder travee is ingevuld met een drieruits getoogd venster met glas-in-lood- invulling in ruitvorm. De vensters worden afgesloten door terracotta tegels. Geheel rechts zit een klein rond venster met vierruits indeling. Geheel links bevindt zich de klokkentoren waarin de hoofdentree is ondergebracht. De hoofdentree is toegankelijk via een bordes bestaande uit drie gemetselde trap treden. De hoofdentree ligt iets verdiept en bestaat uit twee openslaande getoogde houten deuren met een verticale profilering. De uitgemetselde dagkanten lopen taps toe en boven de entree is in het metselwerk een spaarboog aangebracht. De onderzijde van de spaarboog is bedekt met terracotta tegels. Boven de hoofdentree is in sierlijke letters de tekst: PROTESTANTSE GEMEENTE aangebracht. Aan de linkerzijde en rechterzijde van de voorgevel is haaks een uitgemetselde steunbeer aangebracht met een betonnen afdekker. Links staat de klokkentoren. De klokkentoren heeft aan alle zijden dezelfde gevelindeling van boven naar beneden: centraal het uurwerk, twee galmgaten met terracotta lekdorpelstenen aan de onderzijde en een invulling met twee galmborden en daaronder een smalle raamopening. De toren wordt afgesloten met een betonnen platform met overstek ten behoeve van de balustrade voor de torenspits. De zeskantige torenspits is bekleed met lood en wordt beëindigd door een windvaan in de vorm van een schip. De houten toegangsdeur richting het trappenhuis is afgedekt met een zadeldakje.

De gevelindeling van de consistorie ligt iets terug ten opzichte van het hoofdvolume en bestaat uit drie houten getoogde vensters met vierruits roedeverdeling en getoogde bovendorpel bestaande uit terracotta tegels. Geheel links in de gevel zit een rond gietijzeren venster met roeden in de vorm van een kruis en glas-in-lood- invulling in ruitvorm.

De gevels worden afgesloten door de witgeschilderde spantbenen van het dakoverstek en een zinken mastgoot.

Voorgevel 1 (west): vergaderlokaal

Voorgevel 2 (west): entree, klokkentoren en kerkzaal

Linkerzijgevel (noord)

De linkerzijgevel van het vergaderlokaal heeft een asymmetrische gevel met een tuit. Geheel links zit een plaquette ter nagedachtenis aan de verzetsstrijders die in de kerk bijeenkwamen tussen 1943-1944. Rechts daarvan zitten drie getoogde vensters met vierruits indeling. In de topgevel zit een ronde gevelopening die is dichtgezet. Op de rechterhoek hangt een lantaarn. Rechts van de vergaderkamer, in de linkerzijgevel van de kerkzaal, bevindt zich een entree met hellingbaan naar de kerkzaal onderaan de klokkentoren. De entree bestaat uit een houten deur met verticale profilering. De uitgemetselde dagkanten lopen taps toe en boven de entree is in het metselwerk een spaarboog aangebracht. De onderzijde van de spaarboog is bedekt met terracotta tegels. In de topgevel van de kerkzaal zit een rond venster met glas-in-lood invulling. De topgevel wordt gesloten door een houten overstek.

Linkerzijgevel (noord): vergaderlokaal.

Linkerzijgevel kerkzaal.

Achtergevel (oost)

De achtergevel valt, net als de voorgevel, op te delen in drie onderdelen (van links naar rechts): de vergaderkamer, de kerkzaal en de consistorie. De gevel van de consistorie ligt iets terug ten opzichte van de kerkzaal en is grotendeels gesloten uitgevoerd behoudens de twee kleine houten rechthoekige vensters met terracotta lekdorpelstenen geheel rechts in de gevel. Tegen de consistorie staat een houten schuurtje met een golfplaat afdekking. De achtergevel van de kerkzaal is in vijf traveeën gedeeld door vier uitgemetselde steunberen. Ieder travee is ingevuld met een drieruits getoogd venster met glas-in-lood-invulling in ruitvorm. De vensters worden afgesloten door terracotta tegels. Geheel rechts zit een klein rond venster met vierruits indeling en glas-in-lood-invulling. De gevelindeling van de vergaderkamer bestaat uit vijf kleine houten rechthoekige vensters met terracotta raamdorpelstenen. In het achterdakvlak van de vergaderzaal is ter hoogte van de vestibule recent een nieuwe vierruits dakkapel met een zadeldakje geplaatst. De gevels worden afgesloten door de wit geschilderde spantbenen van het dakoverstek en een zinken mastgoot.

Achtergevel 1 (oost): consistorie

Achtergevel 2 (oost): kerkzaal en vergaderkamer

Rechterzijgevel (zuid)

De rechterzijgevel van de consistorie bezit twee getoogde houten vensters met een horizontale roede en een invulling van glas-in-lood in ruitvorm. De vensters hebben aan de onderzijde terracotta lekdorpelstenen en aan de bovenzijde terracotta tegels. Links en rechts van de consistorie bevindt zich een toegangsdeur naar de kerkzaal bereikbaar via een bordes bestaande uit drie gemetselde traptreden. De entree bestaat uit een houten deur met verticale profilering. De uitgemetselde dagkanten lopen taps toe en boven de entree is in het metselwerk een spaarboog aangebracht. De onderzijde van de spaarboog is bedekt met terracotta tegels. In de topgevel van de kerkzaal zit een rond venster met glas-in-lood invulling. De topgevel wordt gesloten door een houten overstek.

Rechterzijgevel (zuid): consistorie en kerkzaal

Beschrijving van het interieur

Het oorspronkelijke interieur van de kerk is nog grotendeels intact. De zijgevel van de vergaderkamer is eind jaren zestig opgebroken om een nieuwe verbinding te maken met het nieuwe jeugdthunk. Op deze plek bevindt zich nu een tussenlid en keuken. Via de hal bereikt men de garderobe en vergaderkamer. Opvallend is het hoogteverschil. In de vergaderkamer zijn nog de originele houten paneeldeuren aanwezig. Vervolgens komt men uit in de vestibule met gedenksteen uit 1932. Recent is in de vestibule een nieuw tochtportaal gerealiseerd. Via de vestibule loopt een trap naar de klokkentoren. Op de verdieping bevinden zich tevens originele houten paneeldeuren. Het elektrische uurwerk en de klok zijn afkomstig van "CONCORDIA", W.J. Koek uit Midwolda. Aan de binnenkant van de houten torenspits herinneren tekeningen en Duitstalige opschriften nog aan de tijd van de bezetting tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Via de hoofdingang komt men direct uit in de vestibule. Aan de rechterkant geven twee entreedeuren toegang tot de kerkzaal. De houten lambrisering en de houten kapconstructie is nog intact en zichtbaar. De vorm van de dakspanten zien we omgekeerd terug in het herdenkingsmonument voor Catrinus Douma en symboliseren de V van verzet tegen onrecht en de keuze die Catrinus en andere maakten om in het verzet te gaan. De kerkzaal is aantal jaar geleden opnieuw ingericht waarbij het altaar is verplaatst en de kerkbanken verwijderd. Bij recente verbouwingen is de hele vloer vernieuwd en vloerverwarming aangebracht. Het orgel is nog aanwezig en gebouwd door T. Strunk in 1940. Twee deuren aan weerszijden van het orgel geven toegang tot de toiletten en consistorie (voorheen kerkraadkamer).

Houten paneeldeuren in het vergaderlokaal.

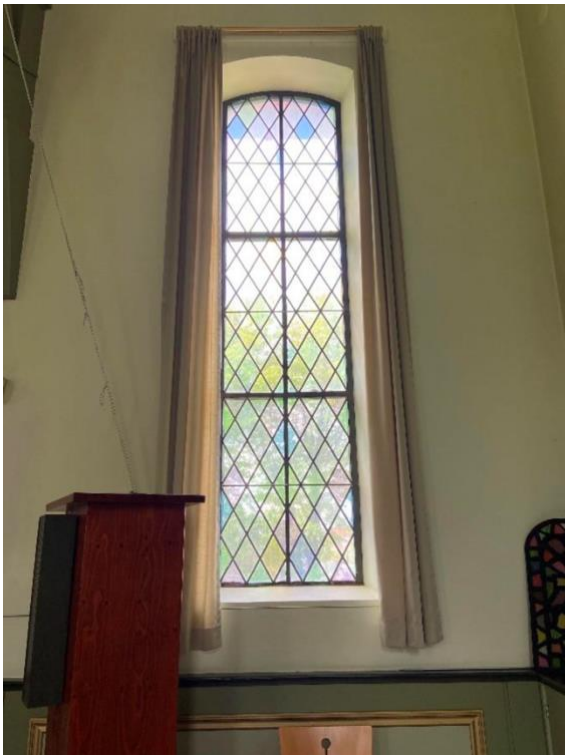
Kerkzaal met het orgel midden en altaar rechts en het monument voor Catrinus Douma. De vorm is geïnspireerd op de lijnen van de dragende functie van de dakspanten van de kerk.

Duitstalige opschriften en tekeningen aan de binnenkant van de torenspits

Interieur consistorie

Kerkraam en trap naar de klokkentoren in de vestibule.

Eerstesteenlegging van de voorganger en de klok.

Waardering

1. Cultuurhistorische waarden

De kerk is van cultuurhistorische waarde als onderdeel van de kerkelijke geschiedenis van de Noord-Holland in het algemeen en Slootdorp in het bijzonder. De kerk bood zowel onderdak aan de nieuwe bewoners als de polderarbeiders en vertelt daarmee ook het verhaal van de inpoldering en pioniersfase van de Wieringermeer. Daarnaast was de kerk van betekenis tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het monument en de plaquette ter nagedachtenis aan de verzetsstrijders en de Duitstalige opschriften in de torenspits herinneren nog aan deze tijd.

De kerk is nog als zodanig in gebruik en daarmee is hij van waarde als sociale, maatschappelijke, culturele en spirituele locatie voor de inwoners van Slootdorp.

2. Stedenbouwkundige waarden

De kerk heeft stedenbouwkundige waarde als onderdeel van een nieuw gepland dorp dat werd ontworpen door het bureau van M.J. Granpré Molière, adviseur van de Dienst der Zuiderzeewerken. Daarnaast is de kerk van stedenbouwkundige waarde door zijn ligging aan de kop van de Kerkstraat waardoor vanuit de Kerkstraat een vrije zichtlijn is op de kerk.

Tot slot is de kerk vanwege zijn hoogte een baken in de omgeving en daarmee beeldbepalend voor Slootdorp.

3. Architectuurhistorische waarden

De kerk is van architectuurhistorische waarde als voorbeeld van jaren dertig architectuur en als typologisch bewaard gebleven zaalkerk uit de twintigste eeuw.

De typologie van de zaalkerk komt tot uiting in de plattegrond van de kerk, de opbouw van de gevels, het materiaalgebruik waarbij baksteen de hoofdtoon voerde en de eenvoud van de constructie.

De jaren dertig architectuur is te herkennen aan het metselwerkverband, de grote oversteken, de bijzondere kapvorm en de glas-in-lood ramen.

Waardevolle elementen zijn onder andere het opgaande muurwerk, de gevelopeningen, de houten kapconstructie, de plattegrond, de paneeldeuren, het orgel, de klok, de lambrisering en het houten beschot van de klokkentoren.

4. Gaafheid en herkenbaarheid

De kerk is in hoofdvorm, gevelindeling, materiaalgebruik en detaillering gaaf behouden gebleven en is herkenbaar als uitdrukking van een kerkgebouw uit de jaren dertig. Het aantal aanpassing aan het in- en het exterieur is beperkt gebleven. Bij de fusie met de hervormde kerk is de indeling van de zaal gewijzigd.

5. Zeldzaamheid

Vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische waarden in relatie tot de gaafheid is er sprake van zeldzaamheid op regionaal niveau. De kerk is als enige kerkgebouw in Slootdorp nog als zodanig in gebruik.

